

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ДЯЧЕНКО ВАЛЕНТИН СЕРГІЙОВИЧ

УДК 631.11:631.16

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 «Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Єрмаков Олександр Юхимович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри економіки праці
та соціального розвитку

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Рижикова Наталія Іванівна,
Харківський національний технічний
університет сільського господарства
імені Петра Василенка,
професор кафедри обліку та аудиту

кандидат економічних наук, доцент
Клименко Лідія Василівна,
Уманський національний
університет садівництва,
доцент кафедри менеджменту

Захист відбудеться «27» листопада 2020 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.01 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «26» жовтня 2020 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Гоголя

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні ринкові умови господарювання спричиняють потребу у перегляді та уточненні критеріїв ефективного функціонування підприємницьких структур України в контексті дотримання ними принципів стійкого розвитку. Означена проблема є особливо актуальною для сільськогосподарських підприємств, оскільки їх діяльність значною мірою визначається впливом не лише ринкових, а й природно-кліматичних умов. Водночас, макроекономічне середовище, з огляду на нестабільність аграрної політики та набуття Україною членства у СОТ, характеризується високим ступенем невизначеності, тому забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств потребує розроблення практичних рекомендацій, спрямованих на формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

За таких умов індикатором спроможності сільськогосподарських підприємств адаптуватися до екзогенних мінливих чинників є рівень економічної стійкості як здатності ефективно використовувати підприємницький та виробничий потенціал господарювання. Створення належних умов для реалізації процесу забезпечення їх стійкості зумовлює необхідність системного узагальнення і вдосконалення теоретичних та прикладних засад процесу формування й забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, розроблення науково обґрунтованих концептуальних підходів, імплементація яких посилить здатність підприємств підтримувати у довгостроковій перспективі оптимальну збалансованість економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної справедливості.

Теоретичні, практичні та методичні аспекти стійкості економічних систем різного рівня знайшли своє відображення в наукових працях зарубіжних учених: М. Альберта, П. Друкера, М. Мескона, О. Морімаса, Ф. Хедоурі. Проблемам забезпечення стійкого економічного розвитку сільськогосподарських підприємств, присвячено наукові праці вітчизняних вчених: В. Г. Андрійчука, О. В. Ареф'євої, Л. В. Балабанової, Р. І. Буряка, В. П. Галушко, О. П. Гогулі, В. П. Горьового, О. Є. Гудзь, А. Д. Діброви, О. Ю. Єрмакова, В. М. Жука, В. Д. Залізка, М. М. Ільчука, В. А. Кадієвського, С. М. Кваші, Л. В. Клименко, О. О. Красноруцького, Я. С. Ларіної, В. Я. Месель-Веселяка, Т. Л. Мостенської, С. В. Мочерного, Ю. О. Нестерчук, О. Л. Попової, М. І. Пугачова, О. В. Раєвнєвої, Н. П. Резнік, Н. І. Рижикової, М. П. Талавирі, В. К. Терещенка, П. Т. Саблука, З. Є. Шершньової, Л. В. Шинкарук, О. М. Шпичака та ін.

Незважаючи на те, що питання ефективної виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств висвітлено у багатьох наукових здобутках, низка положень щодо формування їх економічної стійкості на тривалу перспективу залишаються не визначеними. Зокрема, з огляду на сучасні мінливі умови господарювання потребує удосконалення класифікація екзогенних і ендогенних чинників впливу на формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, а також виникає

необхідність у розробленні алгоритму моніторингу та моделі стратегічних засад зростання останньої. Актуальність та недостатня урегульованість цих важливих для ефективного господарювання питань обумовили вибір теми дисертації, окреслили об'єкт і предмет дослідження, визначили його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Вдосконалення організаційно-економічного механізму господарювання в агропромисловому виробництві» (номер державної реєстрації 0106U007383) та «Наукові засади ефективного господарювання в агропромисловому виробництві» (номер державної реєстрації 0116U001708), у межах яких автором розроблено пропозиції щодо формування та забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у сучасних ринкових умовах господарювання.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертації є опрацювання теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у мінливих умовах ринкової системи господарювання.

Для досягнення визначеної мети у роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- систематизувати основні наукові концепції проблематики дослідження та висвітлити особливості формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств;
- обґрунтувати методичні основи дослідження економічної стійкості сільськогосподарських підприємств;
- дослідити трансформаційні зміни у функціонуванні аграрної сфери та їх вплив на формування економічно стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств;
- ідентифікувати існуючі механізми забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, виявити принципи та основні загрози її формуванню;
- обґрунтувати стратегічні засади забезпечення економічно стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств;
- розробити моделі діагностики економічної та забезпечення стратегічної стійкості сільськогосподарських підприємств;
- здійснити сценарне моделювання напрямів забезпечення зростання економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

Об'єкт дослідження – процес формування та забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів щодо формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою досліджень слугували базові положення економічної теорії, аграрної економіки, наукові

здобутки вітчизняних і зарубіжних вчених щодо проблем формування економічної стійкості підприємств, зокрема сільськогосподарських.

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: монографічний та абстрактно-логічний (під час узагальнення теоретичних і методичних положень, визначення сутності економічних понять і категорій, виявлення взаємозв'язків між явищами у часі та просторі, обґрунтування висновків); системний підхід (з метою вивчення складових економічних систем, їх взаємозалежності та взаємозв'язку); розрахунково-конструктивний (у процесі обчислення рентабельності та інших економічних показників розвитку сільськогосподарських підприємств); статистичні (під час економічної оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств); графічний та табличний (для відображення аналітичної та статистичної інформації й виявлення тенденцій змін економічних показників); факторного аналізу (під час дослідження впливу окремих чинників на формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств); історико-логічний (у процесі аналізу динаміки змін основних економічних показників діяльності); групування (для ідентифікації тенденцій змін); кореляційно-регресійного аналізу (з метою визначення щільності, характеру зв'язку та залежностей між чинниками впливу та результативними показниками діяльності досліджуваних сільськогосподарських підприємств); економічного прогнозування (для обґрунтування перспектив розвитку й ефективного ведення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств); економіко-математичного моделювання (у процесі розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів формування економічної стійкості досліджуваних сільськогосподарських підприємств).

Інформаційно-аналітичною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти України, дані Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України й Головного управління статистики у Київській області, первинна документація та звітність сільськогосподарських підприємств, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, а також особисті дослідження та спостереження здобувача.

У процесі дослідження було використано методи кількісного та якісного аналізу статистичних даних і метод оптимізації. Для оброблення даних використовувалися інструментальні засоби Excel і Statistica 6.

Наукову новизну одержаних результатів становить сукупність теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування економічної стійкості в ринкових умовах господарювання, зокрема:

удосконалено:

– класифікацію основних чинників формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, суть якої полягає у виокремленні екзогенних (нормативно-правова та законодавча урегульованість, ефективність реалізації державної аграрної політики, стабільність зовнішньоекономічної ситуації тощо) та ендогенних (забезпеченість фінансовими та іншими

ресурсами, їх збалансованість, ефективність менеджменту й маркетингу, збалансоване природокористування тощо) чинників;

– наукові підходи щодо ідентифікації принципів та основних загроз формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств шляхом комплексного поєднання системно-синергетичної методології, що сприяє їх виявленню, та, за потреби, нейтралізації;

– методичний підхід щодо оцінювання станів забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств шляхом використання інтегрального показника, побудованого на основі пруденційних індикаторів (кількісних та якісних показників), отриманих шляхом аналізу фінансової та соціальної звітності, що характеризуються високим рівнем пояснювальної спроможності стосовно виявлення причин і прогнозування наслідків, як результату процесів забезпечення економічно стійкого стану суб'єктів господарювання;

– алгоритм діагностики економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, що передбачає безперервність процесу і системність процедури;

набули подальшого розвитку:

– трактування поняття «економічна стійкість сільськогосподарського підприємства» в контексті динамічних трансформацій бізнес-середовища, що передбачає: а) ефективне управління спектром ендегенних, зокрема і специфічних, притаманних аграрній сфері чинників, і вчасне виявлення та пристосування до екзогенних чинників виробничої діяльності; б) такий стан фінансово-економічних ресурсів підприємства, раціональне використання яких є гарантією стабільної прибутковості та економічного зростання;

– класифікація трансформаційних змін економіки України з виокремленням причин, позитивних і негативних наслідків, що дало змогу ідентифікувати особливості механізму забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання, серед яких: 1) формування фінансової стійкості виступає основою економічної складової ресурсного механізму; 2) недостатній вплив соціального механізму, через який суспільство бере участь у процесах формування державної аграрної політики; 3) відсутність дієвих важелів впливу держави на механізм управління ризиками господарювання;

– наукові підходи до обґрунтування стратегічних засад забезпечення економічно стійкого розвитку як комплексу оперативно-тактичних дій, що спрямовані на реалізацію стратегії розвитку на засадах стійкості;

– методичні підходи щодо: 1) моделювання та розроблення моделі формування стратегічних засад економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, що передбачає циклічність здійснюваної процедури; 2) процесу прогнозування показників забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств на основі економіко-математичного моделювання процесів оптимізації посівних площ;

– методичні підходи та прогнозування динаміки змін обсягів валової продукції сільського господарства України за трьома сценаріями (песимістичним, оптимально реалістичним та реалістичним).

Практичне значення одержаних результатів полягає в науковому аналізі та обґрунтуванні чинників, що формують і забезпечують зростання економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Сформовані й обґрунтовані наукові положення, висновки та практичні пропозиції є основою для оптимізації структури сільськогосподарських підприємств, що сприятиме підвищенню їх рентабельності. Практична реалізація одержаних результатів дослідження, розроблених рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення та підвищення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств сприятиме зростанню їх прибутковості господарювання та конкурентоспроможності.

Результати дослідження з обґрунтування й розроблення пропозицій щодо формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств прийнято до впровадження ТОВ «Племінний завод «Агро-Регіон»; рекомендації щодо обґрунтування пропозицій щодо формування економічної стійкості сільськогосподарськими підприємствами району використано Управлінням агропромислового розвитку Бориспільської районної державної адміністрації; результати дисертаційного дослідження прийнято для використання у виробничо-господарській діяльності ТОВ «Агро-Регіон Бориспіль»; теоретико-методичні, наукові та практичні результати дослідження використовуються у навчальному процесі Закладу післядипломної освіти «Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій при Київській обласній державній адміністрації», зокрема, у процесі підготовки програм короткотермінових тематичних семінарів; теоретичні розроблення щодо забезпечення економічно стійкого розвитку шляхом оптимізації площ посівів запроваджено у виробничо-господарській діяльності ТОВ «Агро-Холдинг МС». Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Державного навчального закладу «Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій Кіровоградської обласної державної адміністрації» у процесі підготовки та проведення занять із підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування за професійною програмою та програмами короткострокових семінарів та в Чернігівському центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій сформульовано, обґрунтовано й апробовано у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств теоретичні підходи та практичні рекомендації щодо формування економічної стійкості господарюючих суб'єктів. Викладені результати, висновки та рекомендації є особистим здобутком автора. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано виключно результати особистих здобутків здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення й практичні результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на: науково-практичній конференції за міжнародною участю «Модернізація системи державного управління: теорія та практика» (м. Львів, 2013 р.); Всеукраїнській підсумковій науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління» (м. Одеса, 2013 р.); регіональній міжвузівській науково-практичній конференції молодих учених «Реалізація державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Аграрна політика в умовах глобальних продовольчих та фінансово-економічних викликів» (м. Київ, 2016 р.); XI науково-практичній конференції за міжнародною участю «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (м. Дніпро, 2017 р.); I Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції, присвяченій 95-річчю Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова «Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком» (м. Харків, 2018 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції за міжнародною участю здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі» (м. Київ, 2018 р.); X конференції студентів та молодих учених з міжнародною участю «Становлення та розвиток публічного адміністрування» (м. Дніпро, 2019 р.), XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы» (м. Пінськ, Республіка Білорусь, 2020 р.); щорічній міжнародній науково-практичній конференції «Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку» (м. Київ, 2020 р.).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано у 17 наукових працях, з яких стаття у науковому фаховому виданні України, 4 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, стаття у науковому виданні іншої держави, стаття у науковому виданні України, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, стаття в іншому науковому виданні, 9 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінку. Дисертація містить 35 таблиць та 41 рисунок. Список використаних джерел налічує 202 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та завдання, предмет, об'єкт і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації, окреслено особистий внесок здобувача.

У першому розділі **«Теоретичні засади економічної стійкості сільськогосподарських підприємств»** здійснено типологізацію підходів до сутності категорії «економічна стійкість підприємства»; визначено особливості формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств; розроблено методичні основи дослідження економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

Встановлено, що економічна стійкість підприємства вважається однією з головних умов його успішної та стабільної роботи в ринкових умовах господарювання, адже є гарантією стабільної прибутковості, рентабельності та забезпечення процесу розширеного відтворення. Саме тому варто виокремлювати її складові, якими є: структурна стійкість – прагнення системи зберегти свою організацію, динамічна стійкість – здатність адаптуватися до змін; наявність механізму зворотнього зв'язку, що сприяє аналізу та, як наслідок, підвищенню ефективності діяльності.

У результаті проведеної типологізації наукових підходів щодо сутності категорії «економічна стійкість підприємства» було виявлено, що у сучасній економічній літературі наводяться різні її визначення здебільшого без урахування належності підприємства до певної галузі, що є недостатнім для формування ефективного механізму забезпечення її зростання.

Враховуючи основні положення економічної науки, запропоновано трактування економічної стійкості підприємства: «Економічна стійкість підприємства, зокрема і сільськогосподарського, – це його здатність зберігати певний (заздалегідь визначений) рівень досягнення цілей в умовах динамічних трансформацій бізнес-середовища, що передбачає: а) ефективне управління спектром ендегенних, зокрема і специфічних, притаманних аграрній сфері чинників і вчасне виявлення та пристосування до екзогенних чинників виробничо-господарської діяльності; б) такий стан фінансово-економічних ресурсів підприємства, за якого раціональне використання останніх є гарантією стабільної прибутковості та економічного зростання підприємства».

Здійснено систематизацію макроекономічних, мезоекономічних і мікроекономічних, ендегенних та екзогенних чинників формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

У процесі дослідження було обґрунтовано, що для забезпечення економічної стійкості необхідно системно відслідковувати динаміку її змін. Із цією метою запропоновано алгоритм діагностики економічної стійкості сільськогосподарських підприємств (рис. 1), класифіковано чинники забезпечення та ідентифіковано принципи її формування.

Узагальнено теоретико-методичні підходи щодо: дослідження економічної стійкості сільськогосподарських підприємств шляхом виокремлення специфічних, притаманних лише сільськогосподарській галузі, умов та ідентифікації чинників впливу екзогенного середовища на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств (із розподілом їх на чинники прямої дії та опосередкованого впливу).

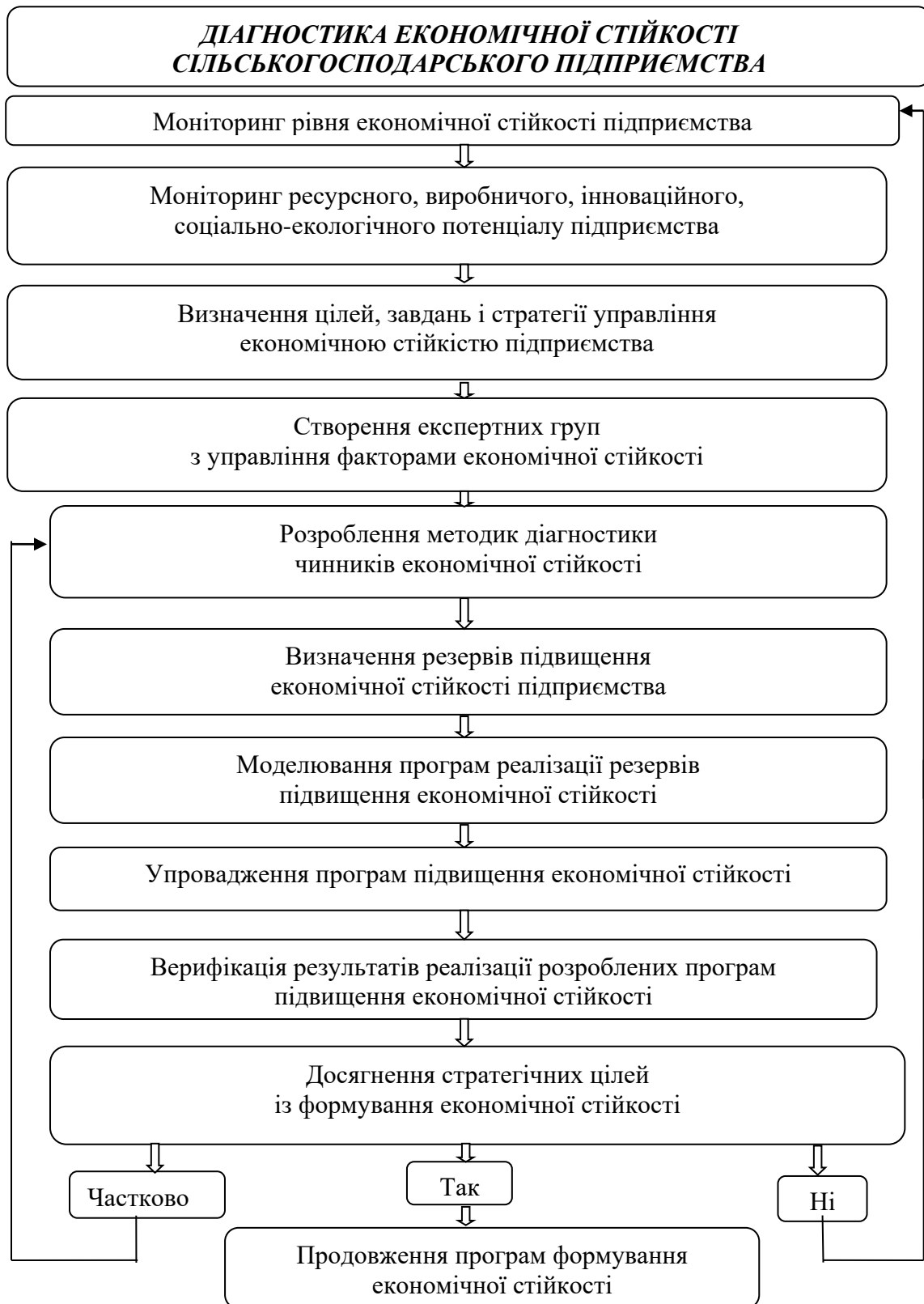

Рис. 1. Алгоритм діагностики економічної стійкості сільсько-господарських підприємств*

Примітка. *Розроблено автором

У другому розділі «Аналіз стану та тенденцій економічного розвитку сільськогосподарських підприємств» проаналізовано трансформаційні зміни у функціонуванні аграрної сфери та їх вплив на формування економічно

стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств; досліджено механізми забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств; проведено оцінювання стану сільськогосподарських підприємств за критеріями забезпечення економічної стійкості.

У процесі дослідження виявлено, що попри тенденції значного зменшення площ у володінні сільськогосподарських підприємств (частка у загальній площі у 2018 р. становила 48,7 % проти 81,4 % у 2000 р.) обсяги валової продукції зросли у 2,7 раза (рис. 2). Спостерігається зростання ефективності використання землі: виробництво валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь зросло майже в 5,7 раза.

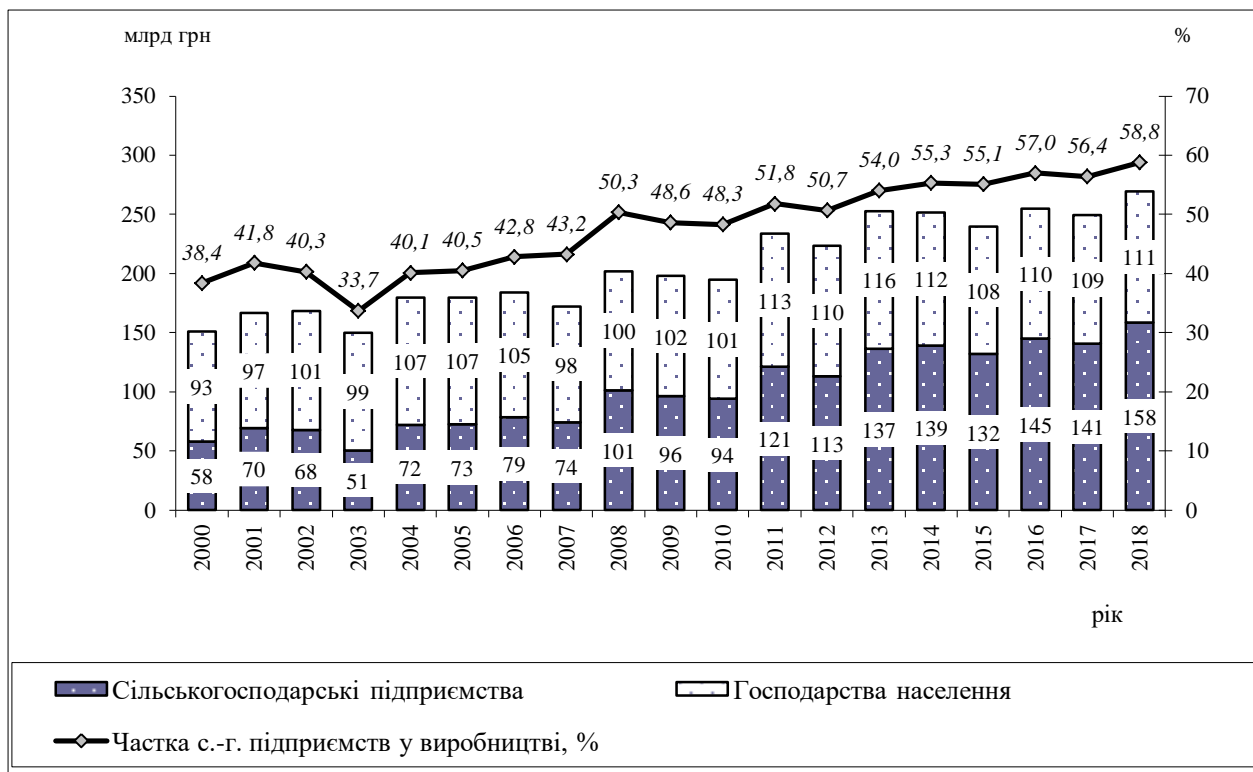

Рис. 2. Динаміка темпів приросту валової продукції у сільському господарстві (млрд грн) та частка господарств населення у виробництві (%)*

Примітка. *Систематизовано автором за даними Державної служби статистики України. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

У 2018 р. в Україні вироблено сільськогосподарської продукції на 12,5 % більше, у порівнянні з 2015 р., саме за рахунок збільшення на 20 % виробництва сільськогосподарськими підприємствами, продуктивність праці яких має стійку тенденцію до зростання (рис. 3).

Незважаючи на великий потенціал України в розвитку тваринництва – багаті природно-ресурсний та експортний потенціал, вагомий людський капітал, поступово зростаючу інвестиційну привабливість, збережений уклад сільського життя та багатовікові традиції ведення сільського господарства,

валові обсяги продукції тваринництва (окрім яєць) так і не досягли рівня 1990 р. (рис. 4), зокрема виробництво молока скоротилося у 2,4 раза.

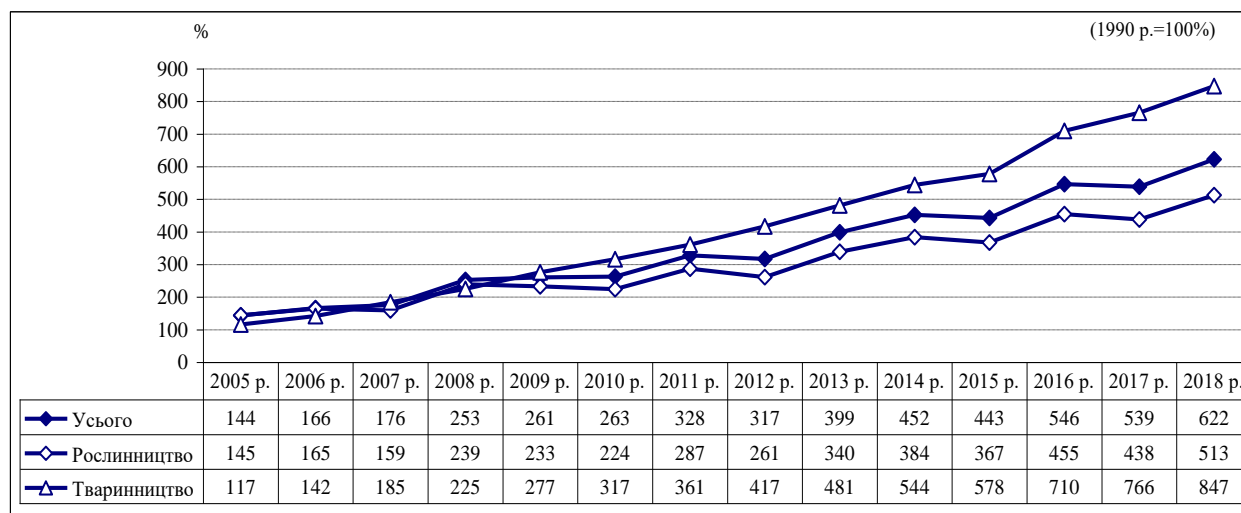

Рис. 3. Динаміка продуктивності праці сільськогосподарських підприємств України*

Примітка. *Систематизовано автором за даними Державної служби статистики України. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

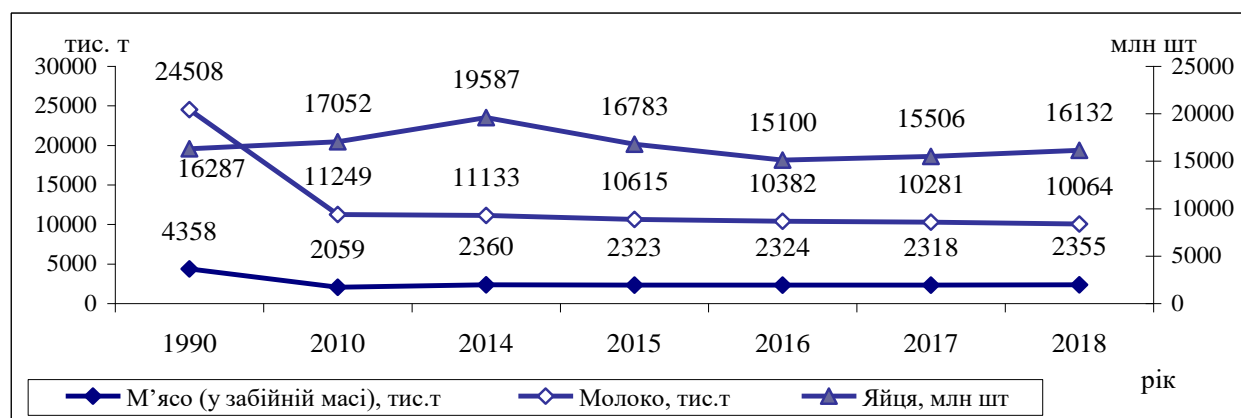

Рис. 4. Динаміка змін виробництва продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами України*

Примітка. *Систематизовано автором за даними Державної служби статистики України. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

У ході дослідження виявлено, що за часи аграрної реформи сформовано правову базу для функціонування сільськогосподарських підприємств, однак збитковість галузі тваринництва (окрім 2005 р. та 2008 р.) вказує на потребу її унормування.

Обґрунтовано, що більшість проблем у ході господарювання виникають саме через неготовність спеціалістів, зокрема керівників, працювати в умовах

динамічних змін бізнес-середовища через відсутність навичок оптимізації кожного етапу виробництва.

Проведений аналіз діяльності сільськогосподарських підприємств Київської області дає підстави стверджувати, що їх ефективності сприяє, зокрема близьке розташування до потужних столичних ринків збуту. Так, попри наявне зменшення (порівнюючи з 1990 р.) виробленої валової продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах України, у 2018 р. ряд областей, серед яких Київська, забезпечив її збільшення (рис. 5).

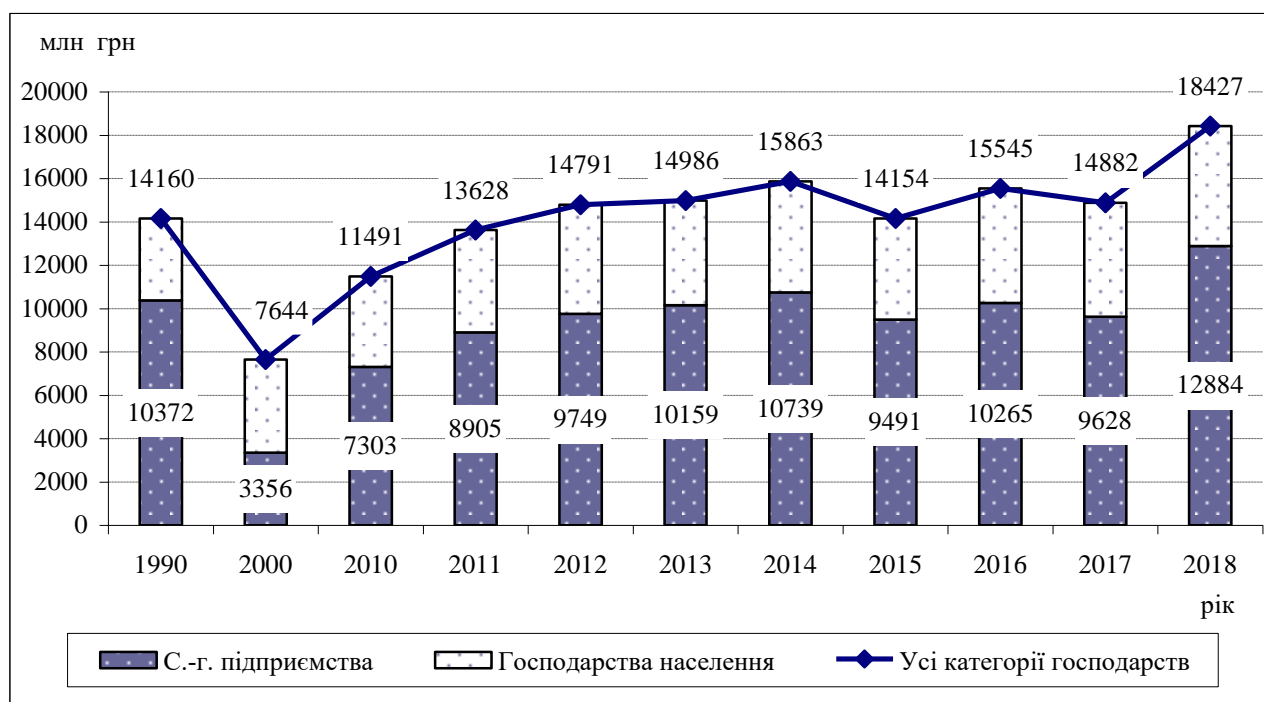

Рис. 5. Динаміка змін обсягів виробництва валової продукції сільського господарства, виробленої в Київській області, млн грн*

Примітка. *Сформовано автором за даними Державної служби статистики України

Оцінювання стану економічної стійкості сільськогосподарських підприємств Бориспільського району Київської області здійснено методом визначення інтегрального показника шляхом аналізу сукупності показників, рекомендованих міжнародним комітетом за стандартами бухгалтерської звітності IASC.

Базовими за цією методикою є три групи показників: оцінки майнового потенціалу підприємства, оцінки ліквідності та платоспроможності, оцінки прибутковості (рентабельності) та ділової активності. До того ж враховано й соціальну складову (табл. 1).

За бальною оцінкою показників досліджуваних сільськогосподарських підприємств (рис. 6) виявлено, що ТОВ «Агро-регіон «Бориспіль» та ТОВ «Племінний завод Агро-Регіон» мають прийнятний рівень економічної стійкості, а ТОВ «Агро-холдинг МС» – нестійкий.

Показники оцінки економічної стійкості сільськогосподарського підприємства*

Група	Показник		Формула	Умовні позначення у формулах
1.	z ₁	темپ приросту майна підприємства	$Z_1 = \frac{B_k}{B_n}$	B _n – валюта балансу на початок року; B _k – валюта балансу на кінець року
	z ₂	коефіцієнт зносу основних засобів	$Z_2 = \frac{3}{OZ}$	OZ – стартова вартість основних засобів; 3 – знос основних засобів
	z ₃	забезпеченість основними фондами на 1 га сільськогосподарських угідь	$Z_3 = \frac{B_z}{S}$	B _z – залишкова вартість основних засобів; S – площа угідь;
	z ₄	фондозабезпеченість	$Z_4 = \frac{B_z}{\text{Ч}}$	Ч – середньорічна чисельність працівників
2.	k ₁	коефіцієнт поточної ліквідності	$k_1 = \frac{A_o}{K_z}$	A _o – оборотні активи; K _z – короткотермінові зобов'язання; B _z – власні засоби; A _n – необоротні активи
	k ₂	коефіцієнт наявності власних оборотних засобів	$k_2 = \frac{B_z - A_n}{A_o}$	
	k ₃	коефіцієнт фінансової незалежності	$k_3 = \frac{B_z}{A_n}$	
3.	r ₁	рентабельність продажів	$r_1 = \frac{\text{ЧП}}{B} \times 100\%$	ЧП – чистий прибуток; B – виручка; B _z – середньорічна величина власних засобів; A _{ср} – середньорічна величина активів підприємства
	r ₂	рентабельність власного капіталу	$r_2 = \frac{\text{ЧП}}{B_z} \times 100\%$	
	r ₃	оборотність активів	$r_3 = \frac{B}{A_{ср}}$	
4.	q ₁	забезпеченість кадрами	$q_1 = \frac{H}{\Pi}$	H – наявність кадрів; Π – потреба в кадрах
	q ₂	частка виплат на соціальні потреби	$q_2 = \frac{CB}{C_{пР}}$	CB – виплати на соціальні потреби; C _{пР} – середні показники підприємств району

Примітка. *Узагальнено автором

Результати досліджень вказують на те, що з метою формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств необхідно модернізувати систему державної підтримки їх діяльності, зокрема шляхом запровадження єдиного електронного сервісу у процесі надання такої підтримки.

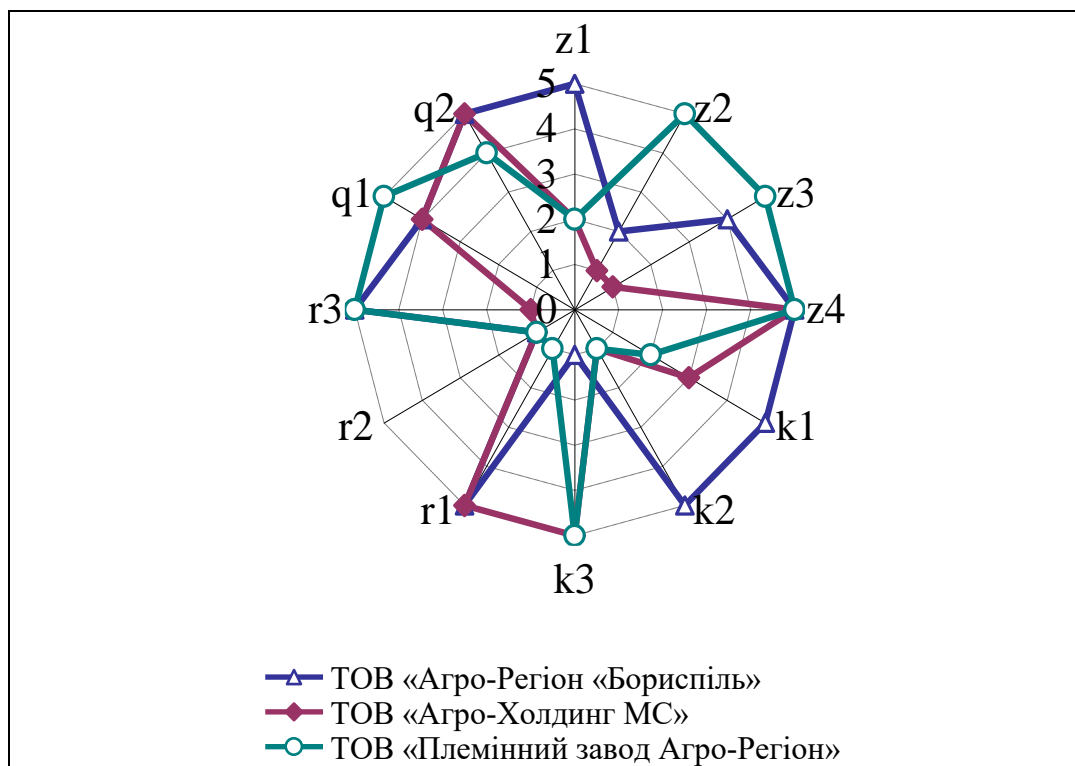

Рис. 6. Показники економічної стійкості досліджуваних сільсько-господарських підприємств*

Примітка. *Побудовано автором

У третьому розділі «**Напрями підвищення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств**» обґрунтовано стратегічні засади забезпечення економічно стійкого розвитку аграрної сфери та здійснено моделювання напрямів забезпечення зростання економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

Систематизовано основні принципи формування стратегії забезпечення економічної стійкості підприємства, зокрема системності, адаптивності, рівноваги, комплексності та взаємоузгодженості управління, партисипативності, каузальності та ін.

Доведено, що економічна стійкість сільськогосподарських підприємств – це комплекс ознак організаційної, логістичної, виробничої, фінансово-кредитної діяльності з урахуванням їх взаємовпливу та взаємодії, а також якості продукції, що виробляється, науково-технічний розвиток матеріальної бази, стабільність всього спектра ресурсного забезпечення, зокрема, кадрового та інтелектуального потенціалу та наявність інноваційного менеджменту.

Ідентифіковано комплекс механізмів забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, базовими серед яких є правовий, організаційний і ресурсний (фінансовий, інформаційний і кадровий) (рис. 7).

Досліджено й узагальнено наукові концепції моделювання економічної стійкості. На цій основі розроблено модель формування стратегічних засад економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, що передбачає циклічність процесу (рис. 8).

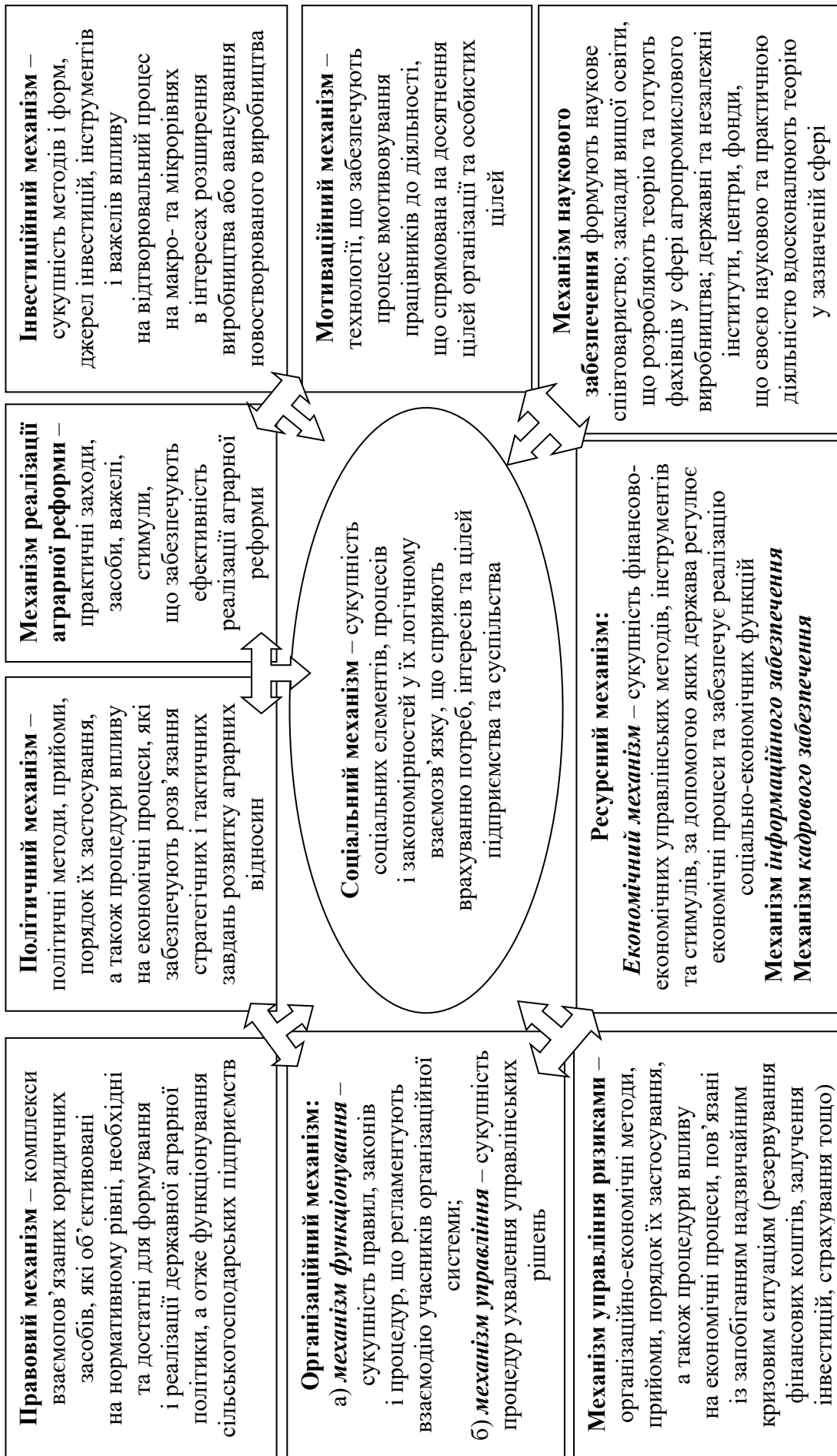

Рис. 7. Механізми забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств*
 Примітка. *Удосконалено автором

Рис. 8. Модель формування стратегічних засад економічної стійкості сільськогосподарського підприємства*

Примітка. *Розроблено автором

З'ясовано, що важливим чинником забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств є оптимізація виробництва, зокрема максимізація прибутку ТОВ «Агро-Холдинг МС» через пошук оптимального співвідношення посівних площ сільськогосподарських культур. Побудована математична модель, цільова функція якої P – максимум прибутку від виробництва продукції рослинництва – має вигляд:

$$P = p_1x_1 + p_2x_2 + p_3x_3 + \dots + p_{15}x_{15} \rightarrow \max, \quad (1)$$

де x_i – площі посіву, га: x_1 – озимої пшениці; x_2 – ярої пшениці; x_3 – жита; x_4 – гречки; x_5 – кукурудзи; x_6 – ячменю ярого; x_7 – гороху; x_8 – вівса; x_9 – проса; x_{10} – соняшника; x_{11} – сої; x_{12} – ріпаку ярого; x_{13} – цукрового буряку; x_{14} – картоплі; x_{15} – овочів відкритого ґрунту. Відповідно, p_i – вартість прибутку (грн) на 1 га площі посіву зазначених культур.

Застосована методика дала змогу виявити, що отримати максимальний прибуток обсягом 90129 тис. грн за фактичного прибутку в розмірі 18997 тис. грн можна, дотримуючись такого оптимального співвідношення площ сільськогосподарських культур: озима пшениця – 4620 га, гречка – 960 га, кукурудза – 4000 га, ячмінь ярий – 7446 га, горох – 968 га, соєві боби – 2546 га, соняшник – 5072 га, ріпак – 3902 га. Основні показники запропонованої моделі оптимізації посівних площ отримано з урахуванням наявних у підприємства ресурсів.

За результатами дослідження динаміки змін валової продукції сільського господарства України методом аналітичного вирівнювання рядів динаміки розроблено прогноз (рис. 10), відповідно до якого за песимістичним сценарієм обсяги валової продукції сільського господарства у 2025 р., порівнюючи з 2018 р., зростуть майже на 3 %, а за оптимально реалістичним – на 10 %.

Рис. 10. Прогноз динаміки змін обсягів валової продукції сільського господарства України за трьома сценаріями*

Примітка. *Розраховано та побудовано автором

Побудовано кореляційно-регресійну модель залежності чистого прибутку споріднених галузей (сільське, лісове і рибне господарство) та чистого прибутку економіки України (формула 2):

$$Y = -1957,01 + 4,5816X. \quad (2)$$

За розрахунками моделі виявлено, що 80,3 % варіації рівня чистого прибутку економіки країни зумовлене варіацією прибутку галузей сільського,

лісового та рибного господарств, що вказує на вагомий вплив цих галузей на формування економічних засад сталого розвитку держави.

Аргументовано, що сталий розвиток держави, її регіонів і сталий розвиток аграрного сектору економіки України утворюють систему, що становить підґрунтя для формування економічної стійкості сільсько-господарських підприємств – базового чинника розвитку економіки сільських територій.

ВИСНОВКИ

У дисертації узагальнено теоретичні положення та запропоновано наукові підходи щодо забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання. За результатами проведеного дослідження у дисертації сформульовано такі висновки:

1. У процесі опрацювання основних наукових концепцій проблематики дослідження запропоновано трактування економічної стійкості: «Економічна стійкість сільськогосподарського підприємства – це здатність підприємства зберігати певний (заздалегідь заданий) рівень досягнення цілей в умовах динамічних трансформацій бізнес-середовища, що передбачає: а) ефективне управління спектром ендогенних, зокрема і специфічних, притаманних аграрній сфері чинників, і вчасне виявлення та пристосування до екзогенних чинників виробничої діяльності; б) такий стан фінансово-економічних ресурсів підприємства, за якого раціональне їх використання є гарантією стабільної прибутковості та економічного зростання підприємства».

Доведено, що класифікацію основних чинників формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств необхідно здійснювати шляхом поділу на екзогенні (нормативно-правова та законодавча врегульованість, ефективність реалізації державної аграрної політики, стабільність зовнішньоекономічної ситуації тощо) та ендогенні (забезпеченість фінансовими й іншими ресурсами, їх збалансованість, ефективність менеджменту та маркетингу, збалансоване природокористування тощо) чинники.

2. Обґрунтовано методичні засади дослідження економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, зокрема методичний підхід щодо оцінювання станів забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств шляхом використання інтегрального показника, побудованого на основі пруденційних індикаторів (кількісних та якісних показників), які отримано на основі аналізу фінансової та соціальної звітності, і характеризуються високим рівнем пояснювальної спроможності щодо виявлення причин та прогнозування наслідків як результату процесів забезпечення економічно стійкого стану суб'єктів господарювання.

Удосконалено алгоритм діагностики економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, що передбачає безперервність процесу і системність процедури.

3. З'ясовано, що трансформаційні зміни аграрного сектору економіки мали як позитивний, так і негативний вплив на процеси забезпечення

економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Як результат, набула подальшого розвитку класифікація трансформаційних змін економіки України з виокремленням причин, позитивних і негативних наслідків.

4. На основі запропонованої класифікації ідентифіковано особливості механізму забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання, серед яких: 1) формування фінансової стійкості виступає основою економічної складової ресурсного механізму; 2) недостатній вплив соціального механізму, через який суспільство бере участь в процесах формування державної аграрної політики; 3) відсутність дієвих важелів впливу держави на механізм управління ризиками господарювання.

Виявлено, що базовими в процесі формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств є принципи цілеспрямованості, системності, партисипативності, симпліфікації та ін. Важливою передумовою забезпечення економічно стійкого розвитку є вчасна ідентифікація загроз, серед яких варто враховувати незалученість підприємства в систему страхування майна, відсутність належного стратегічного планування та неефективність інноваційної політики.

5. Встановлено, що визначальною умовою ефективного господарювання сільськогосподарського підприємства в ринковій економіці є системний підхід до формування стратегічних засад економічної стійкості. У процесі формування стійкого економічного розвитку стратегічна поведінка підприємства є комплексом оперативно-тактичних дій, що спрямовані на реалізацію стратегії розвитку на засадах стійкості.

6. Забезпечення стратегічної стійкості підприємства передбачає збалансованість і стійкість усіх підсистем підприємства (виробничої, фінансової, інноваційно-інвестиційної, маркетингової, управлінської, соціальної, екологічної) та стратегічного управління підприємством. Розроблено модель формування стратегічних засад економічної стійкості сільськогосподарського підприємства, що передбачає циклічність процедури.

На основі економіко-математичного моделювання процесів оптимізації посівних площ ТОВ «Агро-Холдинг МС», через пошук оптимального співвідношення посівних площ сільськогосподарських культур з урахуванням наявних у підприємства виробничих ресурсів, встановлено, що максимальний прибуток обсягом 90129 тис. грн за фактичного прибутку в розмірі 18997 тис. грн можна отримати, дотримуючись такої структури посівних площ сільськогосподарських культур: озима пшениця – 4620 га, гречка – 960 га, кукурудза – 4000 га, ячмінь ярий – 7446 га, горох – 968 га, соєві боби – 2546 га, соняшник – 5072 га, ріпак – 3902 га.

7. За результатами дослідження динаміки змін валової продукції сільського господарства методом аналітичного вирівнювання рядів динаміки, розроблено прогноз (за трьома сценаріями) динаміки змін обсягів валової продукції сільського господарства України, відповідно до якого, за песимістичним сценарієм, обсяги валової продукції сільського господарства

у 2025 р., порівнюючи із 2018 р., зростуть майже на 3 %, а за оптимально реалістичним – на 10 %.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Стаття у науковому фаховому виданні України

1. Єрмаков О. Ю., Дяченко В. С. Концептуальні засади формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=6&y=2016>. *(Здобувачем обґрунтовано концептуальний підхід до формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, здійснено систематизацію екзогенних, ендогенних чинників та загроз).*

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних

2. Дяченко В. С. Економічна стійкість сільськогосподарських підприємств як чинник соціально-економічного розвитку України. Економічний вісник Донбасу. 2013. № 3 (33). С. 216–220.

3. Dyachenko V. Factors of formation of economic stability of agricultural enterprises. Економічний вісник Донбасу. 2013. № 4 (34). С. 160–164.

4. Дяченко В. С. Теоретико-методологічні аспекти формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Економічний вісник Донбасу. 2014. № 1 (35). С. 131–138.

5. Дяченко В. С. Особливості механізму забезпечення сталого розвитку регіонів. Економічний вісник Донбасу. 2019. № 1 (55). С. 90–93.

Стаття у науковому виданні іншої держави

6. Дяченко В. С. Формирование экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий. Аграрная экономика. 2014. № 11. С. 59–64.

Стаття в науковому виданні України, включеному до міжнародних наукометричних баз даних

7. Дяченко В. С. Моделювання економічної стійкості виробничо-господарських структур в сільськогосподарському виробництві. Молодий вчений. 2016. № 11 (38). С. 590–593.

Стаття в іншому науковому виданні

8. Дяченко В. С., Дяченко Т. А., Підкамінна І. В. Особливості механізмів забезпечення сталого розвитку сільських територій. Розумовські зустрічі. 2019. № 6. С. 48–56. *(Здобувачем здійснено класифікацію трансформаційних змін економіки України з виокремленням причин, позитивних і негативних наслідків, що сприяли ідентифікації особливостей механізму забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання).*

Тези наукових доповідей

9. Дяченко В. С. Формування економічної стійкості сільсько-господарських підприємств як запорука сталого розвитку економічної системи України. Модернізація системи державного управління: теорія та практика: науково-практична конференція з міжнародною участю, м. Львів, 5 квітня 2013 року: тези доповіді. Львів, 2013. С. 42–48.

10. Дяченко В. С. Методологічні засади дослідження економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління: Всеукраїнська підсумкова науково-практична конференція з міжнародною участю, м. Одеса, 25 жовтня 2013 року: тези доповіді. Одеса, 2013. С. 86–88.

11. Дяченко В. С. Формування економічної стійкості сільсько-господарських підприємств – запорука сталого розвитку регіональної економіки. Реалізація Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Регіональна міжвузівська науково-практична конференція молодих учених, м. Дніпропетровськ, 28 березня 2014 року: тези доповіді. Дніпропетровськ, 2014. С. 313–319.

12. Дяченко В. С., Дяченко Н. П. Аграрна політика як пріоритет економічної політики держави. Аграрна політика в умовах глобальних продовольчих та фінансово-економічних викликів: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 20–21 жовтня 2016 року: тези доповіді. К., 2016. С. 25–27 (*Здобувачем досліджено ефективність діяльності сільсько-господарських підприємств України*).

13. Титаренко О. Р., Дяченко В. С. Пріоритети аграрної політики в контексті реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Національні цінності й національні інтереси в системі публічного управління: науково-практична конференція з міжнародною участю, м. Київ, 12 жовтня 2017 року: тези доповіді. К., 2017. С. 359–364. (*Здобувачем побудовано ряд кореляційно-регресійних моделей залежності виробництва валової продукції від інтенсифікації виробництва та залежності впливу зміни частки експорто-орієнтованих культур сільськогосподарських підприємств Київської області та Бориспільського району*).

14. Дяченко В. С. Формування економічної стійкості аграрних підприємств як основа стійкого розвитку сільських територій. Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: XI науково-практична конференція з міжнародною участю, м. Дніпро, 1 грудня 2017 року: тези доповіді. Дніпро, 2017. С. 662–665.

15. Дяченко В. С. Економічна стійкість сільськогосподарських підприємств: принципи, методи формування та оцінки. Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком: I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, присвячена 95-річчю Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків, 5 березня 2018 року: тези доповіді. Х., 2018. С. 552–555.

16. Дяченко В. С. Особливості державної аграрної політики в Україні. Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: I Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю здобувачів вищої освіти та молодих вчених, м. Київ, 30 листопада 2018 року: тези доповіді. К., 2018. С. 113–116.

17. Дяченко В. С. Особливості механізмів забезпечення сталого регіонального розвитку. Становлення публічного адміністрування в Україні: X конференція студентів та молодих учених за міжнародною участю, м. Дніпро, 10 травня 2019 року: тези доповіді. Дніпро, 2019. С. 108–111.

АНОТАЦІЯ

Дяченко В. С. Формування економічної стійкості сільсько-господарських підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2020.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. У роботі систематизовано основні наукові концепції, висвітлено особливості формування, обґрунтовано методичні основи дослідження та розроблено алгоритм діагностики економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

Виявлено, що трансформаційні зміни аграрного сектору економіки мали як позитивний, так і негативний вплив на процеси забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Здійснено оцінку стану економічної стійкості досліджуваних підприємств. Запропоновано модель максимізації прибутку через пошук оптимального співвідношення посівних площ сільськогосподарських культур.

Розроблено прогноз (за трьома сценаріями) динаміки змін обсягів валової продукції сільського господарства України, здійснено оцінку міри впливу валової доданої вартості сільського господарства та інших галузей на ВВП країни.

Ключові слова: аграрна сфера, сільськогосподарське підприємство, економічна стійкість, чинники економічної стійкості.

АННОТАЦИЯ

Дяченко В. С. Формирование экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 «Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности)». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2020.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методических основ формирования экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий. В работе систематизированы основные научные концепции, освещены особенности формирования и обоснованы методические основы исследования экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий.

В процессе обработки основных научных концепций проблематики исследования предложена трактовка экономической устойчивости: «Экономическая устойчивость сельскохозяйственного предприятия – это способность предприятия сохранять определенный (заранее заданный) уровень достижения целей в условиях динамических трансформаций бизнес-среды, который предусматривает: а) эффективное управление спектром эндогенных, в том числе и специфических, присущих аграрной сфере факторов, и своевременное выявление и приспособление к экзогенным факторам производственной деятельности; б) такое состояние финансово-экономических ресурсов предприятия, при котором рациональное их использование является гарантией стабильной прибыльности и экономического роста предприятия». Разработан алгоритм диагностики экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий, который предусматривает непрерывность процесса и системность процедуры.

Обоснован методический подход к оценке состояний обеспечения экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий путем использования интегрального показателя, построенного на основе пруденциальных индикаторов (количественных и качественных показателей), полученных на основе анализа финансовой и социальной отчетности, которые характеризуются высоким уровнем пояснительной способности по выявлению причин и прогнозирования последствий, как результата процессов обеспечения экономически устойчивого состояния субъектов хозяйствования.

Выявлено, что трансформационные изменения аграрного сектора экономики имели как положительное, так и отрицательное влияние на процессы обеспечения экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий. Идентифицированы особенности механизма обеспечения экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий в современных условиях хозяйствования, среди которых: 1) формирование финансовой устойчивости выступает основой экономической составляющей ресурсного механизма; 2) недостаточное влияние социального механизма, через который общество участвует в процессах формирования государственной аграрной политики; 3) отсутствие действенных рычагов влияния государства на механизм управления рисками предприятия.

Базовыми в процессе формирования экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий являются принципы целенаправленности, системности, партисипативности, симплификации и другие. Важной предпосылкой обеспечения экономически устойчивого развития является своевременная идентификация угроз, среди которых следует учитывать

невовлеченность предприятия в систему страхования имущества, отсутствие надлежащего стратегического планирования и неэффективность инновационной политики.

Обосновано, что определяющим условием эффективного хозяйствования сельскохозяйственного предприятия в рыночной экономике является системный подход к формированию стратегических основ экономической устойчивости. В процессе формирования устойчивого экономического развития стратегическое поведение предприятия представляет собой комплекс оперативно-тактических действий, направленных на реализацию стратегии развития на основе устойчивости. Обеспечение стратегической устойчивости предприятия предусматривает сбалансированность и устойчивость всех подсистем предприятия (производственной, финансовой, инновационно-инвестиционной, маркетинговой, управленческой, социальной, экологической) и стратегического управления предприятием. Разработана модель формирования стратегических основ экономической устойчивости сельскохозяйственного предприятия, которая предполагает цикличность процедуры.

Осуществлена оценка состояния экономической устойчивости исследуемых сельскохозяйственных предприятий. Предложена модель максимизации прибыли через поиск оптимального соотношения посевных площадей сельскохозяйственных культур.

По результатам исследования динамики изменений валовой продукции сельского хозяйства, методом аналитического выравнивания рядов динамики разработан прогноз (по трем сценариям) динамики изменений объемов валовой продукции сельского хозяйства Украины, согласно которому, по пессимистическому сценарию, объемы валовой продукции сельского хозяйства в 2025 г., в сравнении с 2018 г., возрастут почти на 3 %, а по оптимально реалистичным – на 10 %.

Ключевые слова: аграрная сфера, сельскохозяйственное предприятие, экономическая устойчивость, факторы экономической устойчивости

ANNOTATION

Dyachenko V. S. Formation of Economic Stability of Agricultural Enterprises. – The Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences in the specialty 08.00.04 «Economics and Management of Enterprises (by type of economic activity)». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kiev, 2020.

The dissertation is devoted to the substantiation of the theoretical and methodological foundations of the formation of economic sustainability of agricultural enterprises. The paper systematizes the main scientific concepts, highlights the features of formation, substantiates the methodological foundations of the study and developed an algorithm for diagnosing the economic sustainability of agricultural enterprises.

It was revealed that the transformational changes in the agrarian sector of the economy had both a positive and a negative impact on the processes of ensuring the economic sustainability of agricultural enterprises. The assessment of the state of economic stability of the studied enterprises is carried out. A model of profit maximization through the search for the optimal ratio of sown areas of agricultural crops is proposed.

A forecast (for three scenarios) of the dynamics of changes in the volume of gross agricultural output of Ukraine has been developed, and the degree of influence of the gross value added of agriculture and other industries on the country's GDP has been assessed.

Key words: agrarian sphere, agricultural enterprise, economic sustainability, factor of the economic sustainability.

Підписано до друку 23.10.2020 року.	Формат 60x84\16
Ум. друк. арк. 0,9	Обл.-вид.арк. 0,9
Наклад 100 прим.	Зам. № 200586

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, тел.: 527-81-55
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4097 від 17.06.2011

